

Beheerder Wim Klomp:

"Niets staat aanwijzing Zwanenwater als wetland meer in de weg"

door A.A. Helmens & T.J. Verstrael

Het Zwanenwater, voor het grootste deel eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, staat als enige duingebied op het vasteland op de nominatie te worden aangewezen als "wetland" krachtens de Conventie van Ramsar uit 1973. Een voorwaarde voor aanwijzing is echter dat de bescherming van het gebied voor lange tijd moet zijn gewaarborgd. Voor het Zwanenwater hield deze voorwaarde in dat de dreigende doorbraak van de zeereep moest worden voorkomen. Als oplossing is gekozen voor een grootschalige zandsuppletie op het strand. Maar terwijl daarmee aan een externe bedreiging (voorlopig) het hoofd is geboden zorgden binnen het gebied de vossen voor een nieuwe bedreiging: het merendeel van de eieren en jongen van de Lepelaar, waarom het Zwanenwater zo beroemd is, werd dit jaar door vossen opgegeten.

Voor al deze ontwikkelingen, tesamen met het onzekere toekomstperspectief voor het gebied op langere termijn, hebben dit jaar de aandacht opgeëist van Wim Klomp, die reeds 15 jaar in het gebied als beheerder bezig is de grote natuurwaarden te behouden en verder te ontwikkelen.

Zandsuppletie

Het strand langs het Zwanenwater biedt momenteel een desolate aanblik: auto's, keten, een grote pijpleiding. Wat is er precies aan de hand?

Wim Klomp: "Momenteel wordt hard gewerkt aan de versterking van de zeereep ten behoeve van het behoud van de natuurwaarden in het Zwanenwater. Kijk, langs de Nederlandse kust is er altijd ergens een zwakste plek in de zeewering. In 1954 lag die plek in deze regio bij Groote Keten, daarna bij Den Helder, nu hier. Vermoedelijk door de aanleg van de Hondsbossche Zeewering vindt bij Callantsoog meer duinafslag dan toevvoer van zand plaats. Mede hierdoor is er nu bij Texel sprake van kustaan-groei in het Zuidwesten, met fraaie sikkelduintjes. Het gevaar voor doorbraak van de zeereep werd hier echter zeer reëel. Om zo'n doorbraak te voorkomen zijn daarom 4 mogelijkheden geopperd, ieder met specifieke gevolgen voor natuur en milieu".

De chaos op het strand geeft de indruk dat niet is gekozen voor de meest natuurvriendelijke oplossing?

Wim Klomp: "Die indruk is begrijpelijk, maar wel verkeerd! Als eerste mogelijkheid was voorgesteld om de bestaande dijken aan de oostzijde van het gebied te versterken. Dit zou de weg vrijmaken voor een ontwikkeling à la De Slufter op Texel; op zich een interessante gedachte maar op grond van de hier aanwezige natuurwaarden, met name de aanwezigheid van vochtige, zure duinvaleien, werd hiervoor niet gekozen. Vervolgens is geopperd de dijken minder te versterken en de zeereep iets te verstevigen maar ook deze oplossing bracht te veel risico's voor de bestaande situatie met zich mee. De derde mogelijkheid was een landinwaartse versteviging van de zeereep. Als de werkzaamheden zich alleen tot de

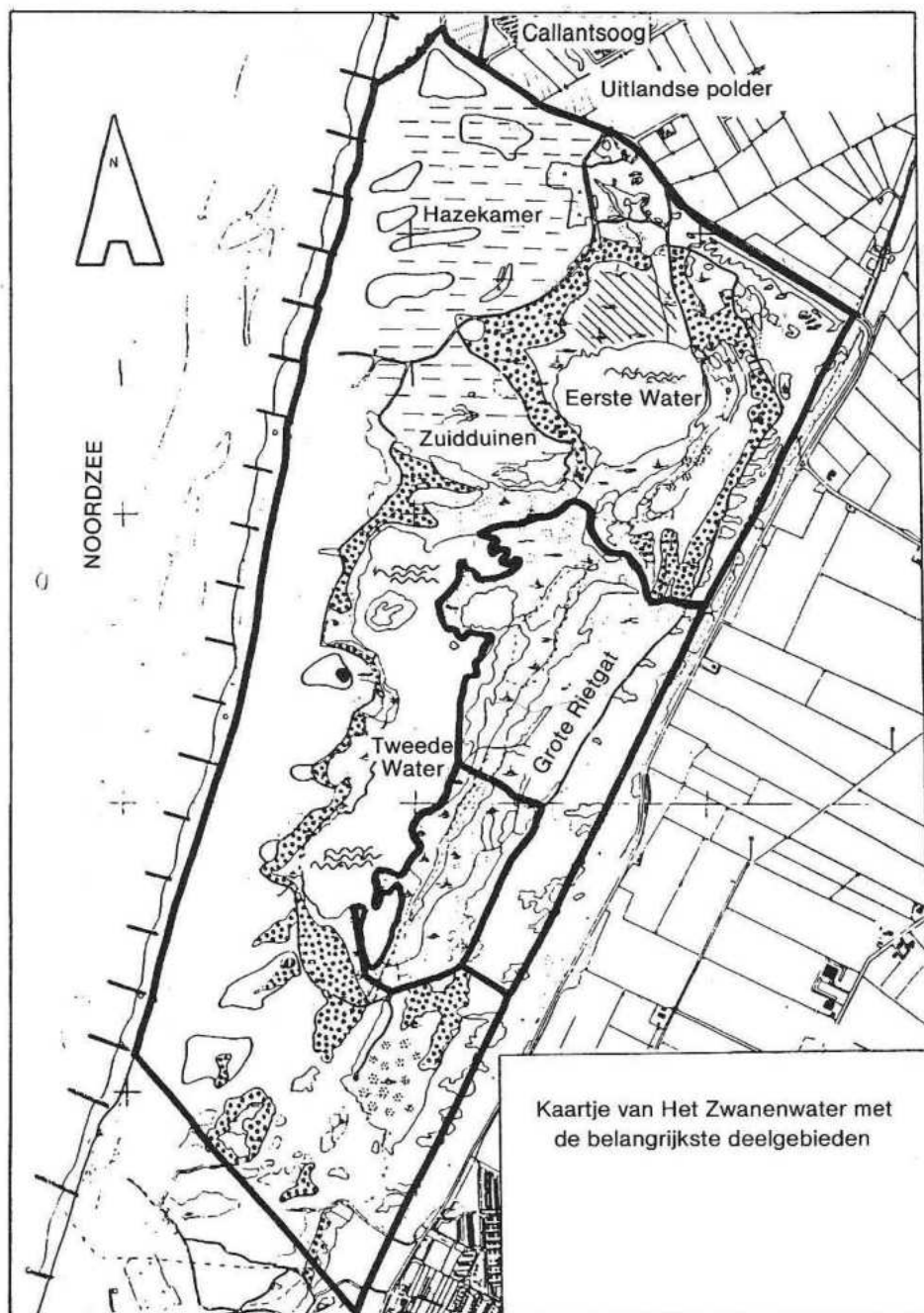
zeereep zouden hebben beperkt dan was deze oplossing het overwegen waard geweest. Maar ook meer landinwaarts zou zand worden gestort, op plekken waar nu nog vochtige valleien aanwezig zijn, dus dat was toch ook onaanvaardbaar. Daarom is uiteindelijk gekozen voor een zandsuppletie op het strand, met plaatselijk suppleties in de zeereep."

Hoe gaat die suppletie precies in zijn werk?

"Door een sleephopperzuiger, de Poseidon, wordt zand gewonnen in het Schulpengat, een vaargeul tussen Callantsoog en Den Helder. De

Wim Klomp bij de zandsuppletie op het strand bij Het Zwanenwater (naar dia T. Verstrael).

Poseidon transporteert het zand naar een persleiding die 1,5 km in zee ligt, waarna het zand richting strand wordt gepompt (zie schema, red). Het zand wordt tegen de voet van de huidige zeereep opgespoten.

Uiteindelijk moet op 1 oktober over een lengte van bijna 5 km een ca. 2m dikke laag zand zijn opgebracht, totaal zo'n 1.850.000 m³. Eind van dit jaar moet alles klaar zijn; voor ten minste 15 jaar is de verdediging van het Zwanenwater dan gegarandeerd, hoewel niemand hiervoor natuurlijk zekerheid kan geven. Ik ben ontzettend blij dat voor de zandsuppletie op het strand is gekozen want er is zeer weinig in het Zwanenwater zelf verstoord en de suppletie is een redelijke duurzame oplossing. Hiermee

ligt de weg open naar aanwijzing van het Zwanenwater als "wetland". De kosten van deze oplossing, zo'n 11 miljoen gulden, vormen natuurlijk wel een belangrijke hinderpaal. Dat toch voor de suppletie is gekozen geeft wel aan dat de grote natuurwaarden van het gebied zijn onderkend, niet in de laatste plaats bij de Dienstkringen Noord-Holland en Nieuwe Werken van Rijkswaterstaat, onder wiens verantwoordelijkheid de werkzaamheden worden uitgevoerd. Vanaf het begin is er een goed en open overleg geweest met Rijkswaterstaat en hebben zij de suppletie uiteindelijk ook "gedragen". Daarmee is goed geïllustreerd dat er veel is veranderd bij Rijkswaterstaat, want toen ik hier 15 jaar geleden kwam was hun houding wel heel anders!"

Vossen en lepelaars

Het Zwanenwater is dit jaar niet alleen in het nieuws geweest vanwege het zandsuppletie, maar ook de situatie rond de Vossen en de Lepelaars is uit en te na in de kranten gekomen. Wat is er nu eigenlijk waar van alle verhalen?

Wim Klomp: "Helaas nogal veel, hoewel de berichtgeving zeker niet altijd even zorgvuldig is geweest. In het Zwanenwater komen sinds 1976 met zekerheid Vossen voor. In 1977 lag de Lepelaarkolonie op een schiereiland in het Tweede Water, tussen de Kokmeeuwen. De Vossen kwamen daar wel af en toe maar pakte alleen eieren en pulli van de meeuwen. Twee jaar later was de Kokmeeuwenkolonie verdwenen en predeerden Vossen de laatste legsels van Lepelaars. Op dat moment is er een discussie gevoerd binnen Natuurmonumenten over de wenselijkheid van het bejagen van de Vossen of het beschermen van de Lepelaars. Wij hebben toen een elektrisch raster geplaatst in een wijde boog om de kolonie. Als bijkomend voordeel maakte dat raster mogelijk dat een deel van het gebied in beweiding kon worden genomen. Dit raster bleek de vossen effectief buiten te houden. De stijgende lijn in het aantal broedparen van de Lepelaar bleek in de daaropvolgende jaren niet te worden beïnvloed door de aanwezigheid van de Vossen: in 1970 waren er 30 broedparen, in 1986 liefst 103. In 1985 en 1986 broedden de vogels op 3 verschillende plaatsen: 2 binnen het bestaande raster en op 1 plaats in een voor ons ontoegankelijk moeras. Dergelijke verplaatsingen doen zich iedere 7 à 10 jaar voor. De nieuwe plaats in het moeras leek ook voor Vossen onbereikbaar, maar we konden toch geen beschermende maatregelen treffen. Dit voorjaar vestigden alle Lepelaars zich in 3 subkolonies op de nieuwe plek in het moeras. In de eerste subkolonie verliep het broedseizoen volgens het normale patroon: vestiging in februari en maart, 43 nesten in april, grote pulli in mei. In de 2e subkolonie werden in april 19 nesten geteld, maar in mei waren alle pulli dood of weggesleept. Het patroon van predatie, meer doden dan je werkelijk kan opeten ("surplus killing"), wees duidelijk in de richting van Vossen. In de 3e subkolonie vestigden de vogels zich in mei: daar is geen enkel nest grootgekomen. In

